

Francesco Tomatis (ur.), Luigi Pareyson, *Iniziativa e libertà*, Mursia, 2005.

U nizu knjiga *Opere complete*, (Sabrana djela, predviđenih u dvadeset svezaka) poznatoga talijanskog filozofa Luigia Pareysona (1918–1991), nedavno je tiskana nova knjiga *Iniziativa e libertà* (Inicijativa i sloboda). Ovo djelo obuhvaća vrlo interesantne kulturno–političke spise, zatim filozofiju politike i etiku. Većina spisa su članci od kojih su mnogi zbog političkih prilika bili pisani anonimno, a sam ih autor kasnije zbog drugih filozofskih interesa i duge bolesti nikad nije uspio doraditi za tiskanje. Stoga se kroz cijelo djelo nenametljivo očituje trud samog urednika Francesca Tomatisa, koji se na drugim mjestima rado hvali što je bio učenik i kasnije suradnik ovoga velikog torinskog mislioca.

Prva tri, prilično kratka, dijela knjige sastoje se od članaka iz najranijeg vremena Pareysonova plodnoga filozofskog stvaralaštva, jer je u razdoblju od godine 1942. do 1948. napisao vrijedna djela, poput: *La filosofia dell'esistenza e Carlo Jaspers* (Egzistencijalistička filozofija i Karl Jaspers) i *Studi sull'esistenzialismo* (Studije o egzistencijalizmu), kojima se ubraja među pionire egzistencijalizma u Italiji. U tom razdoblju također objavljuje obimno djelo *Vita, arte e filosofia* (Život, umjetnost i filozofija), kojim udara temelje nove teorije formativnosti na području estetike, a time već prije samih pionira hermeneutike Gadamera i Ricoeura počinje pisati o interpretaciji. Dakle u tom istom razdoblju, osim u filozofske, ulazi u vrlo zahtjevne politič-

ko–kulturne rasprave u kojima donosi niz članaka koji nude projekt opće reforme odgojnog sustava, a osobito u trećem dijelu knjige naglašava kako se ne može dati tehničko rješenje problema školstva ako se prije toga nije donijela i precizno iznijela političko–socijalna impostacija. Prema autoru bi se prije svega trebalo ustanoviti poziciju škole u socijalno–političkom životu zemlje, što po sebi traži rješavanje tog problema u jasnim pojmovima, dok će tehnička rješenja jednostavno iz toga slijediti bez većih kontroverzija. Drugim riječima, Pareyson smatra kako iz onoga što želimo proizlaziti kako to učiniti. Bitni dijelovi ovog projekta obnove još su uvijek prošireni u Italiji, te u zadnje vrijeme postaju sve aktualniji.

Četvrti dio knjige u prvom poglavlju objedinjuje autorova predavanja iz filozofije politike na temu *Storia delle dottrine politiche moderne* (Povijest modernih političkih znanosti). Kao što sam naziv kaže, to je uvod u spise o politici modernih filozofa Lockeja i Fichteja. Ta predavanja, bez obzira na svoju kratkoću i potrebe za iznošenjem općih informacija studentima o liberalizmu, socijalizmu, komunizmu i demokraciji, donose vrlo važnu i produbljenu interpretaciju istih.

Drugo poglavlje četvrtog dijela, *Il concetto di abitudine* (Pojam navike), su autorova predavanja iz filozofije pedagogije, gdje se najvećim dijelom osvrće na vrlo važan filozofski i pedagoški pojam navike. Prilično dug uvodni dio ide za individualiziranjem osobne filozofske koncepcije autora o pojmu navike. Filozofski vid navike stavlja u odnos s drugim disciplinama kroz jednu originalnu obradbu. Kada govori o navici i slobodi, tada ovu drugu ne vidi sputanom od prve, jer je navika sredstvo preko kojeg se aktivnost automatizira, kako bi se mogla proširiti upravo kao aktivnost u kojoj se sloboda čini instinktom, po kojem postaje još slobodnija. Na sljedećim stranicama samu temu produbljuje kroz obrad-

bu pojma navike kod Aristotela, Montaignea, Paskala i Humea.

Treće poglavlje *L'iniziativa morale* (Moralna inicijativa) zapravo su predavanja iz etike održana na Sveučilištu u Torinu, koja će se kasnije pokazati vrlo važnim za autorov razvoj misli u filozofiji osobe. Pojam inicijative najbolje označava Pareysonovu etičku misao. U prvom dijelu ovog poglavlja, *Filosofia e morale* (Filozofija i moral), objašnjava pojam filozofije morala kao spoznaju koja interesira ne samo one koji se bave filozofijom, nego svakoga, jer su svi zainteresirani za spoznaju sebe i vlastite ljudskosti. Međutim na ovim stranicama Pareyson ne želi pronaći neki kodeks ili sustav etičkih normi, nego pomoću filozofije morala nastoji pokazati kako se norme stvaraju. Ukazuje kako je zadatak etike fenomenološki i ontološki, gdje fenomenologija analizira strukturu djelovanja, mogućnost, vrijednost i značenje djelovanja kao takvog, bez obzira na postignute rezultate, dok bi ontologija povezivala norme izražene u »izvornom i neobjektivizirajućem« zakon koji je već prisutan u čovjeku. Prema Pareysonu ukoliko je inicijativa zasnovana na slobodi, neodvojiva je od alternative, od opcije i od izbora. Nadalje, dotiče se problema dužnosti, gdje slijedi Kierkegaardovu filozofiju koja moralni zakon stavlja u nutarnju vezu s osobom. Dijalektika dužnosti i inicijative bi se nastanila u čovjeku koji etički život postavlja za zadatak samome sebi. Taj zadatak bi se sastojao od razvijanja vlastite osobnosti kroz interpretiranje osobnoga zvanja, koje se nastavlja kroz vjernost samoga sebe toj spoznaji. Ovdje Pareyson harmonizira dva pola obligatnosti: normu i slobodu, gdje preko zadatka dužnost prelazi s prisile na slobodnu normativnost.

Na kraju ovog poglavlja Pareyson govori o vrijednostima koje su u stanju voditi ljudsko djelovanje samo pod formom egzemplarnosti, koja poput neovinske i autonomne snage djeluje kao nu-

tarnji stimulans, poticaj ili inspiracija. Međutim egzemplarnost nije djelotvorna ako nije smještena u neki povijesni i kulturni kontekst; tek onda kada je prepoznata i prihvaćena obznanjuje svu svoju izvornu snagu, koja ne samo da iziskuje, nego upućuje na radišno i marljivo takmičenje.

Sam autor na koncu kaže kako je u ovom djelu uspio pokazati tek fenomenologiju inicijative, koja bi samo u ontologiji slobode mogla imati svoj temelj i svoje ostvarenje, te preko toga pronaći svoje istinsko značenje. Stoga ovo djelo vidi kao pripremu i uvod u djelo *Ontologija slobode*, kojem će u posljednjoj fazi života usmjeriti sva svoja istraživanja.

Vani Roščić

O. Ivan Fuček DI, *Bogoštovlje Molitva*. Moralno-duhovni život, knj 5. Biblioteka »Sapientia cordis«, Verbum, Split 2006, 503 str.

Pozorni pratitelji niza »Moralno-duhovni život« o. Ivana Fučeka DI, umirovljenoga redovitoga profesora moralne teologije papinskoga sveučilišta Gregoriana u Rimu — ponovimo: prvoga nakon Rugjera Boškovića — već su zacijelo pročitali peti svezak *Bogoštovlje Molitva*. Njime je o. Fuček zaključio polovicu posla od predviđenih deset svezaka u biblioteci »Sapientia cordis« splitskoga Verbuma, koji se hrabro odlučio na ovaj, može se u punom smislu riječi reći, izdavački pothvat.

Nakon pet knjiga može se s radošću istaknuti: knjige se čitaju, o čemu ponajbolji govori podatak da neki naslovi niza idu u druga izdanja. Tako na sreću nisam pogriješio kad sam u prethodnim prikazima predvidio da će njihova čitanost biti znatna zbog dvaju razloga: visoke učnosti i stručnosti njihova pisca kao i zbog njegove kršćanske i ljudske vjerodostojnosti, no također i zbog nedostatka takvih obuhvatnih teoloških kompendija na